

2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Het weerstandsvermogen geeft de mate van de financiële robuustheid van de gemeente aan. Het weerstandsvermogen bepalen wij door de relatie te leggen tussen de middelen die beschikbaar zijn om de risico's financieel af te dekken (de beschikbare weerstandscapaciteit) en de financieel gekwantificeerde risico's (de benodigde weerstandscapaciteit).

Daarnaast geven we inzicht in de mutaties reserves en omvang van de vrij besteedbare algemene reserve.

Beschikbare weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit van de gemeente Lochem bestaat uit:

a. Exploitatie (structurele bronnen) bestaande uit:

- begrotingspost onvoorzien
- onbenutte belastingcapaciteit

b. Eigen vermogen (incidentele bron) bestaande uit:

- algemene reserve

Weerstandscapaciteit begroting 2020	Bedrag
Onvoorzien	20.000
Onbenutte belastingcapaciteit*	5.730.000
Totaal structureel	5.750.000

*De onbenutte belastingcapaciteit, onderdeel OZB, heeft betrekking op de mogelijkheid de OZB tarieven te verhogen. Wij nemen als uitgangspunt de door het Rijk gehanteerde artikel 12 norm van 0,1853% van de WOZ waarde (meicirculaire 2019). Het verschil tussen artikel 12 norm en de OZB tarieven die wij in 2020 en volgende jaren heffen is de onbenutte belastingcapaciteit. Doordat we bij de rioolheffing en de afvalstoffenheffing uitgaan van 100% kostendekking is daar geen sprake van onbenutte capaciteit. Bovenstaande berekening is inclusief de extra OZB verhoging van 5% (dekkingsplan begroting 2020).

Weerstandscapaciteit begroting 2020	Bedrag
Algemene reserve*	13.090.000
Totaal incidenteel	13.090.000

* De stand per 31 december 2023 is de werkelijke stand per 1 januari 2019.

Inclusief raadsbesluiten tot en met de raad van 23 september 2019, bestuursrapportage 2019 en verlaging onttrekking algemene reserve.

Risicomatrix

Op basis van de inschatting van het risico stellen wij een risicomatrix op. Hiermee geven wij een overall inzicht in omvang en kans waarop het risico zich kan voordoen.

Omvang risico

Enorm > 1.000.000	16	13	14		
Substantieel 250.000- 1.000.000	9 – 10 - 18	3	2 – 4 – 15		1
Matig 100.000- 250.000			8	7 - 17	5
Gering 50.000- 100.000	12 - 19				6
Minimaal 0-50.000					11
	Onwaarschijnlijk 0-20%	Mogelijk 20-40%	Aannemelijk 40-60%	Waarschijnlijk 60-80%	Zeer waarschijnlijk 80-100%

Kans risico

Overzicht van alle structurele en incidentele risico's

Toelichting structurele risico's

1	Omschrijving Risico	Beheer reuzeberenklauw en Japanse duizendknoop Het beheersen van de invasieve exoten is een landelijk en ook blijvend vraagstuk. Doel is overlast in de openbare ruimte tegengaan. Daarvoor zijn de huidige budgetten te gering. Op basis van huidige inzichten is een extra jaarlijks budget van maximaal € 450.000 voor de komende 4 jaar nodig voor gerichte aanpak reuzeberenklauw (rbk) en Japanse duizendknoop (jdk). Hiermee verwachten we dat de rbk en jdk beheersbaar is geworden.
	Beheersmaatregel	We maken een beleidsmatige uitwerking, waarbij we een voorkeursaanpak voorstellen. We brengen de financiële gevolgen daarbij in beeld en leggen dit de raad voor.
	Bruto bedrag	€ 450.000
	Kans	Zeer waarschijnlijk 80 – 100%
	Nettobedrag	€ 405.000

2	Omschrijving Risico	Capaciteit t Baken 't Baken is een nieuw organisatieonderdeel. Voor 2019/2020 is er tijdelijk extra capaciteit beschikbaar. Uit de evaluatie van 't Baken gaat blijken wat de structurele benodigde formatie voor 't Baken is. Het is in dit stadium onduidelijk in hoeverre deze in lijn is met de berekende formatie.
	Beheersmaatregel	We voeren een evaluatie uit. Uit de evaluatie blijkt de structurele benodigde formatie. We brengen de financiële gevolgen daarbij in beeld en leggen dit de raad voor.
	Bruto bedrag	€ 580.000
	Kans	Aannemelijk 40 – 60%
	Nettobedrag	€ 290.000

3	Omschrijving Risico	Toerekening uren investeringen en grondexploitaties Bij de voorbereiding en uitvoering van investeringen en grondexploitaties worden interne uren ingezet. Dit houdt in dat de voorgenomen investeringen inclusief de benodigde interne uren worden geraamd, waardoor er minder lasten op de reguliere begroting drukken. Voorwaardelijk is dat er continuïteit van projecten is. Vanwege de economische omstandigheden bestaat het risico dat er minder projecten in uitvoering worden genomen.
	Beheersmaatregel	Op basis van de tijdregistratie wordt periodiek gerapporteerd over de stand van zaken van deze interne uren.
	Bruto bedrag	€ 675.000
	Kans	Mogelijk 20 – 40%
	Nettobedrag	€ 202.500

4	Omschrijving Risico	Onbenutte ruimte onder plafond BTW-compensatiefonds In de meicirculaire Gemeentefonds 2018 heeft het rijk de systematiek met betrekking tot de verrekening van de ruimte binnen het BTW-compensatiefonds gewijzigd. De reden hiervoor is dat (de ruimte onder) het plafond BCF momenteel al vanaf januari (in de circulaire) wordt bevoorschot, terwijl het geld pas later dat jaar door het Ministerie van Financiën bij de Miljoenennota in de begroting van het gemeentefonds beschikbaar wordt gesteld. De wijziging levert een structureel financieel nadeel op voor de gemeenten in de begroting. Omdat er nu verrekening achteraf plaatsvindt valt een ingeschat voordeel weg. De provincie als toezichthouder staat gemeenten toe om onder voorwaarden het budgettaire voordeel weer op te nemen in de begroting. Wij hebben dit structureel toegepast in de Begroting 2019. Het Ministerie van BZK komt naar verwachting in 2019 met meer duidelijkheid over hoe kan worden omgegaan met deze wijziging van systematiek.
	Beheersmaatregel	Wij nemen, conform het advies van de provincie, een behoedzame raming op in de begroting. Op grond van de septembercirculaire 2018 is dat voor 2019 het volledige voordeel van € 494.000 en meerjarig daar 50% van, is afgerond € 250.000 structureel.
	Bruto bedrag	€ 250.000
	Kans	Aannemelijk 40 – 60%
	Nettobedrag	€ 125.000

5	Omschrijving Risico	Beheer eikenprocessierups Het beheersen van de invasieve exoten is een landelijk en ook blijvend vraagstuk. Doel is overlast in de openbare ruimte tegengaan. Daarvoor zijn de huidige budgetten te gering. Op basis van de huidige inzichten is een extra jaarlijks budget van ongeveer € 100.000 voor de komende 4 jaar nodig voor gerichte aanpak eikenprocessierups (epr). We verwachten echter niet dat de epr na 4 jaar is uitgeroeid.
	Beheersmaatregel	We maken een beleidsmatige uitwerking, waarbij we een voorkeursaanpak voorstellen. We brengen de financiële gevolgen daarbij in beeld en leggen dit de raad voor.
	Bruto bedrag	€ 100.000
	Kans	Zeer waarschijnlijk 80 – 100%
	Nettobedrag	€ 90.000

6	Omschrijving Risico	<p>Veiligheidsregio Noord- en Oost-Gelderland (VNOG)</p> <p>Op 25 februari 2019 zijn we door de VNOG geïnformeerd over de prognose van de financiële tekorten voor de komende jaren. Uit deze informatie bleek dat de tekorten nog groter zijn dan ons eerder is gepresenteerd door de VNOG in oktober 2018, en ook nog eens stijgen vanaf 2020.</p> <p>Voor 2020 en verder boeken we de door de VNOG voorspelde stijging van het tekort niet in. De tegenvallende financiële situatie vraagt van de VNOG om een actief en daadkrachtig optreden om de financiële schade te beperken om zoveel mogelijk de nullijn ten opzichte van 2019 te houden.</p> <p>Structureel bedraagt het tekort vanaf 2019 naar verwachting minimaal € 4.500.000. Voor Lochem betekent dit een structurele extra bijdrage vanaf 2019 van € 193.000. Wij hebben dit verwerkt in onze begroting (zie financiële mutaties Kadernota 2020). Naast de hierboven genoemde tekorten speelt het nieuwe beleid van de VNOG. In de Kadernota 2020-2023 van de VNOG wordt het nieuwe beleid benoemd, maar er zijn nog geen bedragen aan gekoppeld.</p>
	Beheersmaatregel	De VNOG heeft advies gevraagd en een plan van aanpak opgesteld. Hierover moet nog besluitvorming plaatsvinden.
	Bruto bedrag	De mogelijke extra kosten voor Lochem bedragen voor de komende jaren: 2020 € 66.000 2021 € 80.000 2022 e.v. € 98.000
	Kans	Zeer waarschijnlijk 80 - 100%
	Nettobedrag	2020 € 59.400 2021 € 72.000 2022 e.v. € 88.200

7	Omschrijving Risico	<p>Stijgende bouwkosten</p> <p>De bouwrijzen zijn de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen. In 2018 gemiddeld 7%. De verwachting is dat de stijging zich voortzet, maar wel afvlakt. Voor langer lopende investeringen is het risico dat de oorspronkelijke investeringsraming niet afdoende is. Er is normaal gesproken geen sprake van tussentijdse indexering bij investeringskredieten.</p>
	Beheersmaatregel	Ontwikkelingen in de markt volgen. Daarbij vindt eerst de afweging plaats of het haalbaar is de investering uit te voeren binnen de oorspronkelijke raming door verantwoorde aanpassing van de kwaliteit/uitgangspunten.
	Bruto bedrag	€ 20.000 cumulatief per jaar
	Kans	Waarschijnlijk 60 – 80%
	Nettobedrag	2019: € 14.000 2020: € 28.000 2021: € 42.000 2022: € 56.000 2023: € 70.000

8	Omschrijving Risico	<p>Jeugdhulp zorg in natura</p> <p><u>Taakstelling Jeugdhulp</u> Er blijft een risico bij jeugdhulp dat naast de reeds behaalde taakstelling de kosten blijven fluctueren en enkele verwijzingen of schommelingen in vraag tot een stijging kunnen leiden.</p> <p><u>Wijziging Woonplaatsbeginsel Jeugdhulp</u> Vanaf 2021 wijzigt de verdeling van de Rijksbijdrage op twee onderdelen. 1. De wetwijziging over het Woonplaatsbeginsel (wpb) in de Jeugdwet is nog steeds in voorbereiding. De datum van invoering is uitgesteld naar 1 januari 2021. De financiële gevolgen zijn nog niet bekend. Er is een kans dat het Rijk de uitkering berekent op grond van de werkelijk lasten. Dan zou er in principe geen nadeel of voordeel meer zijn vanaf 2021. Er is een risico dat de laatste verblijfplaats bij een aantal jeugdigen niet te</p>
---	----------------------------	---

		<p>achterhalen is waardoor gemeente Lochem moet betalen. Daarnaast weten we niet hoeveel jeugdigen er in het land nu voogdij hebben en oorspronkelijk uit Lochem komen.</p> <p><u>Herverdeling gemeentefonds</u> Voor de verdeling van de middelen Sociaal Domein binnen het gemeentefonds komt een nieuw model. Een herverdeling heeft altijd financiële gevolgen. Wat dat voor Lochem betekent is nog onzeker.</p>
	Beheers- maatregel	<p>Met de nieuwe raamovereenkomst is het beperkt mogelijk producten te stapelen. Deze raamovereenkomst is de basis is voor de overeenkomsten met de zorgaanbieders, Daarnaast zijn er nieuwe producten ontwikkeld, vraag gestuurd in plaats van aanbod gericht. We verwachten dat de hulp zo effectiever wordt ingezet.</p> <p>De verwijzingen door huisartsen lopen terug en waar de gemeente zelf meer toewijst, wordt de toewijzing van sGGZ-hulp accurater waardoor de verzilvering realistischer kan worden ingeschat.</p> <p>Aan de hand van interne maandrapportages en rapportages door de Regio analyseren we de zorgkosten. De Kwaliteitscommissie en Toezicht en Handhaving zien nauw toe op fouten.</p> <p>De pilots vroeg ambulante hulp bij huisartsen, casusregie, monitoring intensieve hulpvormen en gezinscoaches op basisscholen zijn structureel opgenomen in de werkwijze van 't Baken. De gezinscoach op de scholen en bij de huisartspraktijken kan de verwijzende taak naar een voorziening uit de Jeugdwet steeds meer van de huisarts overnemen. Hierdoor wordt effectievere en efficiëntere zorg ingezet. Op deze manier zetten we verder in op transformatie. Van zwaardere hulp naar lichtere hulpvormen, vroeger problematiek signaleren en aanpakken, eigen kracht van inwoners en hun netwerk en meer preventie.</p> <p>Eind 2019 volgen voorstellen voor andere preventieve activiteiten. Net als vorige jaren zullen we voor voogdij en 18+ nagaan of we in aanmerking komen voor de compensatieregeling.</p>
	Bruto bedrag	€ 100.000
	Kans	Aannemelijk 40 - 60%
	Nettobedrag	€ 50.000

9	Omschrijving Risico	<p>Jeugdhulp, extra middelen 2022 en verder</p> <p>Met de meicirculaire 2019 zijn extra middelen toegevoegd voor Jeugdhulp voor 2019-2021. Voor de gemeenten is belangrijk of ze deze middelen ook voor 2022 en volgende jaren in hun begroting kunnen opnemen. Er komt een onderzoek naar de noodzaak van structurele middelen. De resultaten uit dat onderzoek (afgerond in najaar 2020) dienen als inbreng voor de komende kabinetsformatie (verkiezingen maart 2021).</p> <p>Voor nu is een richtlijn afgesproken hoe de gemeenten mogen omgaan met de mogelijke extra middelen voor 2022 en verder. De richtlijn geeft aan dat de gemeenten een stelpost kunnen opnemen voor de extra middelen. Deze stelpost mag niet hoger zijn dan het extra bedrag over 2021, voor Lochem € 410.000. De extra middelen worden vanuit het financieel toezicht gezien als structureel.</p>
	Beheers- maatregel	Voorwaarde bij het ramen van de stelpost is dat de gemeente zelf maatregelen neemt om de kosten voor jeugdhulp te beheersen. Wij doen dat op diverse manieren.
	Bruto bedrag	€ 410.000
	Kans	Onwaarschijnlijk 0 – 20%
	Nettobedrag	€ 41.000

10	Omschrijving Risico	<p>Omgevingswet</p> <p>Het betreft een fundamentele herziening van het omgevingsrecht met grote gevolgen voor de werkwijze van de overheid. Overheden werken samen onder leiding van RWS, VNG, IPO en de Unie van Waterschappen om de invoering van</p>
-----------	--------------------------------	--

		de wet voor te bereiden. Parallel loopt het wetgevingsproces van het Rijk. Invoering van de Omgevingswet is uitgesteld tot 2021. Afhankelijk van de uitkomsten van het wetgevingsproces en de lokale gemeentelijke keuzes is een substantiële vermindering van de legesopbrengsten voor omgevingsvergunningen mogelijk, omdat er bijvoorbeeld meer bouwwerkzaamheden vergunningsvrij zullen zijn. Dit nadeel komt voor rekening van de gemeente.
	Beheersmaatregel	Volgens de huidige inzichten kunnen gemeenten binnen de Omgevingswet zelf in hoge mate bepalen welke activiteiten vergunningsvrij worden. Daarnaast zijn serviceformules in voorbereiding om klantprocessen te stroomlijnen en zodoende de kosten te kunnen afwegen. Door het uitstel van de invoeringsdatum speelt het risico pas in 2021.
	Bruto bedrag	€ 370.000
	Kans	Onwaarschijnlijk 0 – 20%
	Nettobedrag	€ 37.000

11	Omschrijving Risico	Toename kosten meldingen huiselijk geweld en kindermishandeling De wet meldcode huiselijk geweld is per 2019 aangescherpt. Professionals moeten eerder overgaan tot melding bij vermoedens van huiselijk geweld. Landelijk wordt geschat dat dit leidt tot 10-15% meer meldingen. De afwikkeling daarvan leidt tot hogere uitvoeringskosten voor Veilig Thuis NOG en gemeente. We verwachten deze verhoging in 2019/2020 beter te kunnen kwantificeren. We zullen hiervoor in eerste instantie dekking zoeken binnen de gereserveerde tijdelijke middelen voor de transformatie van huiselijk geweld in 2019 en 2020. Verwacht wordt een stijging van € 30.000 aan extra kosten (excl. extra kosten hulpverlening).
	Beheersmaatregel	Door deskundigheidsbevordering van professionals vergroten wij hun efficiency, dit is onderdeel van ons lokale actieplan. Door er vroeger bij te zijn, hopen we hogere zorgkosten in een later stadium te voorkomen. We zetten zoveel mogelijk bewezen effectieve interventies in.
	Bruto bedrag	€ 30.000
	Kans	Zeer waarschijnlijk 80 – 100%
	Nettobedrag	€ 27.000

12	Omschrijving Risico	Renterisico Door de dalende rente op zowel de geldmarkt als de kapitaalmarkt is in de meerjarenbegroting rekening gehouden met een rentepercentage van 0 % voor leningen met een looptijd van maximaal 10 jaar. Omdat het rentepercentage onvoorspelbaar is bestaat er een renterisico voor nieuw af te sluiten kort- en langlopende geldleningen. In de begroting 2020 is rekening gehouden met een halverwege het jaar nieuw af te sluiten langlopende lening van € 10.000.000 tegen een rentepercentage van 1%.
	Beheersmaatregel	Periodiek rente ontwikkeling nauwlettend volgen voor de kort- en langlopende leningen en periodiek de liquiditeitsbehoefte berekenen.
	Bruto bedrag	€ 50.000
	Kans	Onwaarschijnlijk 0 – 20%
	Nettobedrag	€ 5.000

Totaal nettobedrag structurele risico's € 1.430.700

Toelichting incidentele risico's

13	Omschrijving Risico	Grondexploitaties Grondexploitaties brengen risico's met zich mee. Zowel de voordelen als de nadelen komen ten gunste/laste van de algemene middelen. Als uitgangspunt wordt genomen dat de afzet van de woningbouwkavels in de uitbreidingsplannen gestaag doorgaan met enkele bouwkavels per jaar. De grondexploitatieberekeningen zijn geactualiseerd met peildatum 1 januari 2019. De geraamde resultaten zijn een zo goed mogelijke inschatting op basis van de uitgangspunten. Hoe langer de looptijd van een plan, hoe lastiger deze ontwikkelingen zijn in te schatten.
	Beheersmaatregel	Daar waar nodig vindt overleg plaats met de gemeenteraad over programmawijzigingen en de financiële aspecten daarvan. De ontwikkelingen op de woningmarkt en de risico's die daaraan kleven, worden in de gaten gehouden.
	Bruto bedrag	€ 3.485.000
	Kans	Mogelijk 20 – 40%
	Nettobedrag	€ 1.045.500

14	Omschrijving Risico	Scholenbouw Laren In de Programmabegroting 2019 en Kadernota 2020 is een bouwkrediet opgenomen van € 5.800.000. Hiermee is rekening gehouden met prijsindexering volgens VNG-norm per 1 januari 2019 en de wettelijke duurzaamheidsmaatregelen. De raming van de investering komt uit op € 7.100.000 op grond van een recent uitgevoerde marktconsultatie. Ook leidt de marktwerking in de bouw tot een fors hogere prijsstijging dan de VNG-norm.
	Beheersmaatregel	De gemeente en schoolbesturen voeren nog verder overleg op welke wijze met het tekort moet worden omgegaan. Daarna volgt mogelijk een voorstel aan de raad voor een eventueel aanvullend krediet.
	Bruto bedrag	€ 1.300.000
	Kans	Aannemelijk 40 – 60%
	Nettobedrag	€ 650.000

15	Omschrijving Risico	Garanties Door de gemeente is in het kader van haar maatschappelijke taak garanties verleend aan verenigingen, stichtingen en het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) voor een totaalbedrag van € 49,9 miljoen. De grootste component betreft het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW) met € 49,5 miljoen. Hier loopt de gemeente nauwelijks risico op basis van de achtervangpositie bij het WSW. Totaalbedrag van de garanties waarover de gemeente risico loopt bedraagt € 0,4 miljoen.
	Beheersmaatregel	Het WSW heeft afspraken gemaakt met de VNG en het ministerie van BZK over toezicht, verantwoording en informatievoorziening aan gemeenten vanuit de corporaties en het WSW over de gemeentelijke achtervangpositie binnen het WSW. Voor de overige garanties geldt dat de gemeente afhankelijk is van de bedrijfsvoering en (financiële) resultaten van de derden aan wie de garanties zijn verstrekt. Het periodiek monitoren is hier van belang.
	Bruto bedrag	€ 395.000
	Kans	Aannemelijk 40 – 60%
	Nettobedrag	€ 197.500

16	Omschrijving Risico	Etalage naar de Toekomst Sinds 2008 zijn we bezig met de Etalage naar de Toekomst. De projecten Beleef de Berkel en deelplan 2 zijn klaar. Voor deelgebied 1 (Kop van Oost) heeft de raad in juni 2017 ingestemd met de ontwikkeling van het gebied tot woonwijk met 125 woningen. Bij dit raadsbesluit is tevens ingestemd met een aanvullende gemeentelijke bijdrage van maximaal € 2,7 miljoen als tekort (dekking algemene reserve) ten einde de ontwikkeling van de
----	----------------------------	--

		Kop van Oost mogelijk te maken. Voor deelgebied 5 (Hanzepoort) worden op dit moment 24 woon-werkkavels ontwikkeld. De bouwkavels zijn ter ontwikkeling verkocht aan Kreunen Bouw. Het bestemmingsplan is door de raad gewijzigd vastgesteld. Het is afwachten hoe de markt reageert op deze gewijzigde vaststelling en welke gevolgen dit heeft voor de ontwikkeling. Dit betekent dat er enige risico op de uitvoering zit.
	Beheersmaatregel	De woningbouw in Lochem trekt aan, waardoor we verwachten dat meer belangstelling ontstaat. Daarnaast ondersteunen we potentiële kopers.
	Bruto bedrag	€ 1.805.000
	Kans	Onwaarschijnlijk 0 – 20%
	Nettobedrag	€ 180.500

17	Omschrijving Risico	<p>Rondweg Lochem</p> <p>De provincie Gelderland geeft aan dat de rondweg in 2020 wordt aanbesteed en niet voor eind 2022 gereed zal zijn. Uitloop van de planning heeft direct gevolgen voor twee zaken:</p> <p><u>Onderhoud verharding Kwinkweerd</u> De situatie van de Kwinkweerd vraagt om onderhoudswerkzaamheden om tot het moment van realisatie van de Rondweg goed en veilig bereden te kunnen worden. Het hiertoe benodigde onderhoud bestaat uit het vervangen van de deklaag, het dichten van gaten en belijning en is geraamd op € 115.000. Op korte termijn wordt een technische risico analyse uitgevoerd, om te onderzoeken of met kleinere ingrepen de levensduur verlengd kan worden zonder een verhoogd risico op (schade)claims.</p> <p><u>Verlengen tijdelijke verkeersregelinstallatie op de Lochemse brug</u> Omdat de Lochemsebrug volgens Rijkswaterstaat niet voldoende draagkracht heeft moet de brug verstevigd worden, zwaar verkeer geweerd worden of het verkeer er per richting overheen laten. Er wordt in 2019 een pilot in gang gezet waarbij de tijdelijke verkeersregelinstallatie (VRI) wordt vervangen door een voorrangregeling. Wanneer de proef succesvol blijkt, wordt de tijdelijke VRI verwijderd. De kosten voor het nog 3 jaar (2020-2022) in standhouden van de tijdelijke VRI bedragen circa € 45.000 mocht de proef niet slagen. Hiervoor is geen budget.</p>
	Beheersmaatregel	Uitvoeren reparatie Kwinkweerd en langer in stand houden tijdelijke VRI op de Lochemse brug.
	Bruto bedrag	€ 160.000
	Kans	Waarschijnlijk 60 – 80%
	Nettobedrag	€ 112.000

18	Omschrijving Risico	<p>Lochemsebrug</p> <p>Op 12 oktober 2015 heeft de gemeenteraad besloten om niet bij te dragen in de versterking van de Lochemsebrug. Inmiddels is er gesproken met het Ministerie, Rijkswaterstaat en Provincie Gelderland. Er zijn een aantal voorstellen gedaan hoe de brug tegen lagere kosten in bedrijf te houden is totdat de rondweg N346 Lochem geopend is. De Provincie gaat na welke ontwikkelingen er spelen rondom de Lochemsebrug en wil deze samenbrengen in een toekomstbeeld voor de brug. Uit dit toekomstbeeld kan de restlevensduur bepaald worden waaraan eventuele investeringen gerelateerd kunnen worden.</p>
	Beheersmaatregel	Het Ministerie beschikt, o.b.v. haar standpunt voor de raadsvergadering van oktober 2015, nu niet meer over middelen om dekking te geven aan de helft van de versterkingskosten. Een eventuele versterking zou nu volledig ten laste moeten komen voor de gemeente Lochem. De gesprekken tussen partijen zijn constructief van aard. Het ligt momenteel niet in de verwachting dat de gemeente gesommeerd wordt de oorspronkelijke versterking te bekostigen. De opgenomen risico's gaan wel van deze mogelijkheid uit.
	Bruto bedrag	€ 460.000
	Kans	Onwaarschijnlijk 0 – 20%
	Nettobedrag	€ 46.000

19	Omschrijving Risico	PlusOV PlusOV is het nieuwe schooljaar 2019-2020 gestart met nieuwe vervoerders, wat mogelijk gevolgen heeft voor de efficiëntie van het vervoer. Daarnaast is met één van de vervoerders van het routegebonden vervoer nog een verschil van inzicht met betrekking tot de facturen over het schooljaar 2018-2019. Er zijn gesprekken gevoerd, deze hebben niet geleid tot een acceptabele oplossing voor beide partijen. De uitkomst van de afwikkeling van dit dispuut is op dit moment niet in te schatten, maar kan leiden tot een materieel bedrag.
	Beheersmaatregel	Er worden scherpe afspraken gemaakt tussen PlusOV en de gemeenten om de start van het schooljaar goed te laten verlopen en goed en efficiënt te kunnen plannen. De formatie bij PlusOV is uitgebreid om goed vervoer en goede dienstverlening te organiseren. PlusOV stelt een plan voor kostenbeheersing op.
	Bruto bedrag	€ 130.000
	Kans	Mogelijk 20 – 40%
	Nettobedrag	€ 39.000

Totaal nettobedrag incidentele risico's € 2.270.500

Om makkelijk te beoordelen en vergelijken werken wij met een ratio weerstandsvermogen

Dit is een getal dat laat zien of wij voldoende financiële reserves hebben om risico's op te vangen. Wij maken onderscheid in structureel en incidenteel. Bij de structurele ratio delen we het bedrag voor onvoorzien en de onbenutte belastingcapaciteit door de som van de structurele risico's. Bij de incidentele ratio delen wij het vrij besteedbaar deel van de algemene reserve door de som van de incidentele risico's. Onderstaand geven wij de berekening van de ratio:

Ratio structureel weerstandsvermogen:

$$\frac{5.750.000}{1.430.700} = 4,0$$

Ratio incidenteel weerstandsvermogen:

$$\frac{13.090.000}{2.270.500} = 5,8$$

Ons weerstandsvermogen is uitstekend

Om de ratio van het weerstandsvermogen te beoordelen, gebruiken wij de volgende beoordelingstabel:

Beoordelingstabel weerstandsvermogen		
Schaal	Ratio weerstandsvermogen	Betekenis
A	> 2,0	Uitstekend
B	1,4 < x < 2,0	Ruim voldoende
C	1,0 < x < 1,4	Voldoende
D	0,8 < x < 1,0	Matig
E	0,6 < x < 0,8	Onvoldoende
F	< 0,6	Ruim onvoldoende

Bron: De beoordelingstabel weerstandsvermogen is opgesteld door het Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement (NAR).

Het structurele weerstandsvermogen is 4,0 en valt daarmee in schaal A en is daarmee uitstekend. Ten opzichte van de jaarrekening 2018 neemt de ratio voor het structurele weerstandsvermogen af van 8,8 naar 4,0. De lagere ratio komt met name doordat de structurele risico's zijn gestegen met ruim € 700.000 en de onbenutte belastingcapaciteit is gedaald met bijna € 500.000.

Het incidentele weerstandsvermogen is 5,8 en valt in schaal A en is daarmee uitstekend. Ten opzichte van de jaarrekening 2018 neemt de ratio voor het incidentele weerstandsvermogen af van 7,7 naar 5,8. De lagere ratio komt ook hier met name doordat de incidentele risico's zijn gestegen met bijna € 700.000. De algemene reserve is gestegen met bijna € 900.000 door met name het

jaarrekeningresultaat 2018 minus de over te hevelen budgetten naar 2019 en het verlagen van de onttrekking voor het begrotingstekort.

Naast de risico's en de ratio's van het weerstandsvermogen, gaan wij in deze paragraaf dieper in op de ontwikkeling van de reserves en dan met name de algemene reserve. Onderstaand overzicht geeft de omvang van de algemene reserve weer in de jaren 2013 – 2023. Het verwachte saldo van € 13.090.000 in 2023 is de grondslag voor de berekening van het ratio incidentele weerstandsvermogen.

Omvang van de algemene reserve:

Bedragen in €

Overzicht verloop algemene reserve 2014-2023		
Stand 31-12-2013	4.917.000	werkelijk
toevoeging	15.789.000	
onttrekking	-2.676.000	
Stand 31-12-2014	18.031.000	werkelijk
toevoeging	2.494.000	
onttrekking	-2.444.000	
Stand 31-12-2015	18.080.000	werkelijk
toevoeging	1.565.000	
onttrekking	-2.292.000	
Stand 31-12-2016	17.353.000	werkelijk
toevoeging	1.695.000	
onttrekking	-5.078.000	
Stand 31-12-2017	13.970.000	werkelijk
toevoeging	7.245.000	
onttrekking	-4.367.000	
Stand 31-12-2018	16.848.000	werkelijk
toevoeging	2.149.000	
onttrekking	-4.528.500	
Stand 31-12-2019	14.468.500	raming
toevoeging	689.000	
onttrekking	-2.446.500	
Stand 31-12-2020	12.711.000	raming
toevoeging	417.000	
onttrekking	-435.000	
Stand 31-12-2021	12.693.000	raming
toevoeging	254.000	
onttrekking	-225.000	
Stand 31-12-2022	12.722.000	raming
toevoeging	368.000	
onttrekking	-	
Stand 31-12-2023	13.090.000	raming

Inclusief bestuursrapportage 2019 en verlaging onttrekking algemene reserve.

We lichten onderstaand de onttrekkingen en toevoegingen aan de reserves toe

Om eenmalige projecten te realiseren doen wij soms een beroep op de reserves. Ook worden eenmalige opbrengsten uit bijvoorbeeld de grondexploitaties toegevoegd aan de algemene reserve. Al deze onttrekkingen en toevoegingen vinden plaats na besluitvorming door de gemeenteraad. De financiële effecten kunnen over meerdere jaren plaatsvinden.

De belangrijkste reserve in relatie tot onze financiële positie is de algemene reserve. Naast de algemene reserve zijn er nog diverse bestemmingsreserves. Deze reserves kennen een specifiek bestedingsdoel. De bestemmingsreserve kapitaallasten heeft een wat afwijkend karakter. Deze reserve gebruiken wij voor de dekking van kapitaallasten. De kapitaallasten zijn de rente en afschrijving van investeringen. Tegenover de jaarlijkse last in de begroting van de rente en afschrijving staat een jaarlijkse toevoeging aan de begroting ten laste van de reserve kapitaallasten. De onttrekkingen aan de bestemmingsreserve kapitaallasten zijn daarmee structureel opgenomen in de begroting. Dit maakt dat de bestemmingsreserve kapitaallasten niet vrij besteedbaar is tenzij er voor de financiële dekking van de kapitaallasten alternatieve baten zijn.

Onderstaande specificatie laat zien wat de komende jaren uit de reserves wordt gehaald (onttrekking) en wat er aan toegevoegd wordt. Dit zit respectievelijk als bate en als last in de begroting. Na de specificatie volgt het overzicht van de mutaties algemene reserve met de bijbehorende raadsbesluiten.

Mutaties reserves

(bedragen x € 1.000)

Omschrijving	2020			2021			2022			2023		
	onttrekking	toevoeging	saldo	onttrekking	toevoeging	saldo	onttrekking	toevoeging	saldo	onttrekking	toevoeging	saldo
Algemene reserve	2.447	689	-1.758	435	417	-18	225	254	29		368	368
Reserve afvalstoffenheffing			0			0			0			0
Reserve functiegericht wegbeheer	100		-100	100		-100	100		-100	100		-100
Reserve kapitaallasten	1.407	268	-1.139	1.385	257	-1.129	1.350	245	-1.105	1.350	245	-1.105
Reserve Kop van Oost			0			0			0			0
Reserve riolering	44		-44			0			0			0
Reserve rondweg Lochem	2.054		-2.054			0			0			0
Reserve Sociaal Domein	10		-10	10		-10			0			0
Reserve veranding ondergrondse verzamel containers		29	29		29	29		29			29	29
Reserve wonen			0			0			0			0
Totaal	6.062	986	-5.076	1.930	703	-1.228	1.675	528	-1.147	1.458	642	-808

Inclusief bestuursrapportage 2019 en verlaging onttrekking algemene reserve

Algemene reserve

Naast het opvangen van de incidentele risico's is de algemene reserve er voor incidentele uitgaven of het opvangen van een incidenteel begrotingstekort. Onderstaande specificatie maakt inzichtelijk welke raadsbesluiten ten grondslag liggen aan de onttrekkingen en toevoegingen binnen de algemene reserve.

Bedragen in €

Specificatie mutaties algemene reserve					
Onttrekkingen	raadsbesluit	2020	2021	2022	2023
Bestuursrapportage 2017 (overheveling budget)	9-10-2017	50.000			
Kadernota 2018 (nieuw beleid - omgevingswet)	3-7-2017	490.000	525.000	525.000	
Duurzaam beheer bomen buitengebied - achterstallig onderhoud	23-5-2016	60.000			
Bestuursrapportage 2018 (overheveling budgetten, omgevingswet)	15-10-2018	195.000	-90.000	-300.000	
Begroting 2019 (nieuw beleid, begrotingstekort)	5-11-2018	687.500			
Kadernota 2020 (begrotingstekort)	27-5-2019	1.074.000	167.000		
Bestuursrapportage 2019 (overheveling budgetten)	7-10-2019	256.500			
Begroting 2020 (verlaging begrotingstekort)	11-11-2019	-366.500	-167.000		
TOTAAL		2.446.500	435.000	225.000	0

Toevoegingen	raadsbesluit	2020	2021	2022	2023
Kaderbrief 2019 (winsten grondexploitaties)	9-7-2018			5.000	
Bestuursrapportage 2018 (winsten grondexploitaties)	15-10-2018	569.000	417.000	249.000	368.000
Kadernota 2020 (bijstelling omgevingswet)	27-5-2019	50.000			
Bestuursrapportage 2019 (verkoop Exel Tol)	7-10-2019	70.000			
TOTAAL		689.000	417.000	254.000	368.000

Saldo	1.757.500	18.000	-29.000	-368.000
--------------	------------------	---------------	----------------	-----------------

Inclusief bestuursrapportage 2019 en verlaging onttrekking algemene reserve

Financiële kengetallen maken de financiële positie inzichtelijker

Doordat alle gemeenten de kengetallen op dezelfde wijze berekenen, zijn de gemeenten onderling vergelijkbaar.

Kengetallen:	Jaarrekening	Begroting	Begroting	Norm	Meerjarenbegroting		
	2018	2019	2020		2021	2022	2023
netto schuldquote	36%	44%	38%	A	36%	34%	32%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	30%	39%	33%	A	31%	29%	27%
solvabiliteitsratio	42%	42%	41%	B	40%	42%	41%
structurele exploitatieruimte	2%	2%	0%	A	1%	1%	2%
grondexploitatie	16%	11%	13%	A	9%	6%	4%
belastingcapaciteit	104%	108%	114%	C	114%	114%	114%

De berekening van de financiële kengetallen is exclusief de bestuursrapportage 2019, aanvullend nieuw beleid begroting 2020, dekkingsplan begroting 2020 en verlaging onttrekking algemene reserve.

Uitzondering is de berekening van de structurele exploitatieruimte; deze is inclusief bovenstaande ontwikkelingen.

De berekening van het kengetal belastingcapaciteit is inclusief de voorgestelde stijging van de tarieven voor de afvalstoffenheffing en de OZB.

Beoordeling en toelichting kengetallen

De afzonderlijke financiële kengetallen zeggen nog weinig over hoe de financiële positie van de gemeente is. Zo hoeft een hoge schuld geen nadelig effect te hebben op de financiële positie. Dat is afhankelijk of en wat er aan eigen vermogen en baten tegenover die schuld staat en hoe groot de kans is dat de schuld weer wordt afgelost. De kengetallen bekijk je altijd in samenhang en ten opzichte van een normenkader. Hieronder lichten wij de kengetallen toe.

Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuldquote geeft de verhouding weer van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre er sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). De daling van de schuldquote ten opzichte van de begroting 2019 komt met name door een lagere schuldpositie en stijging van de baten (algemene uitkering en belastingopbrengsten).

Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Hoe hoger de solvabiliteitsratio, hoe groter de weerbaarheid van de gemeente. De solvabiliteit blijft de komende jaren stabiel.

Structurele exploitatieruimte

Voor de beoordeling van de financiële positie is het van belang te kijken naar de structurele baten en structurele lasten. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten (waaronder de rente en aflossing van een lening) te dekken.

Grondexploitatie

Het kengetal grondexploitatie geeft aan hoe groot de grondpositie (de waarde van de grond) is ten opzichte van de totale baten. De sterke daling van dit kengetal komt met name doordat we de komende jaren veel grondverkoop verwachten en weinig nieuwe grondaankopen.

Belastingcapaciteit

De ruimte die een gemeente heeft om zijn belastingen te verhogen wordt vaak gerelateerd aan de totale woonlasten. Onder de woonlasten worden verstaan de OZB, de rioolheffing en afvalstoffenheffing voor een woning met gemiddelde WOZ-waarde in die gemeente. De belastingcapaciteit van gemeenten wordt daarom berekend door de totale woonlasten meerpersoonshuishouden in jaar t te vergelijken met het landelijk gemiddelde in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Het tarief voor rioolheffing en afvalstoffenheffing is bij ons 100% kostendekkend. Er is nog wel ruimte om het OZB tarief te verhogen (onbenutte belastingcapaciteit). De stijging van de belastingcapaciteit komt met name door de voorgestelde stijging van de tarieven voor de afvalstoffenheffing en de OZB.

Normering

Om goed invulling te geven aan de waarde van deze financiële kengetallen is een normenkader van belang. We sluiten aan bij de signaleringswaarden van de provincie Gelderland.

Signaleringswaarden kengetallen provincie Gelderland

Kengetallen:	Provincie Gelderland 7-10-2015 Signaleringswaarden stresstest 100.000+ gemeenten		
	Categorie A minst risicovol	Categorie B	Categorie C meest risicovol
netto schuldquote	< 90%	90 - 130%	> 130%
netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	< 90%	90 - 130%	> 130%
solvabiliteitsratio	> 50%	20 - 50%	< 20%
structurele exploitatieruimte	Begr én MJR > 0%	Begr of MJR > 0%	Begr én MJR < 0%
grondexploitatie	< 20%	20 - 35%	> 35%
belastingcapaciteit	< 95%	95 - 105%	> 105%

In bovenstaande tabel staan de signaleringswaarden die de provincie Gelderland als normenkader hanteert. Aan deze categorieën is geen directie kwalificatie gegeven.